

IX. Hume ve Berkeley

Hume

- ▶ 18. yy İngiliz filozofu
- ▶ Empirizm Hume'da en büyük temsilcisini bulmuştur.
- ▶ Hume bilince ait verileri ikiye ayırır: izlenimler ve ideler
- ▶ Gözlerimiz açıkken gördüğümüz şey izlenim; gözlerimizi kapattıktan sonra hatırladığımız durum ise fikirdir.
- ▶ Bütün fikirler bir izlenimin kopyasıdır.

IX. Hume ve Berkeley

- ▶ İdealistler cismin yokluđunu, materyalistler ruhi cevherin yokluđunu iddia ediyor.
- ▶ Hume ise Protogoras ve Locke'un řüphesini öne sürüyor:
- ▶ İnsan zihninin ontolojik meseleyi çözecek güç ve yetkisi var mı?
- ▶ Metafizik mümkün mü?
- ▶ Bu sorulara cevap ararken İngiliz Emprizminin çizdiği yola giren Hume'da metafizik fikirler Kritisizme ve Pozitivizme dönüşüyor.

IX. Hume ve Berkeley

- ▶ Hume, Locke'un empirizmini son noktasına kadar geliştirmiştir.
- ▶ Ruhun var oluşu kadar cismin var oluşunu da tanımaz.
- ▶ Hume'a göre töz yoktur. Çünkü töz idesine karşılık bir izlenim yoktur, belli bir izlenim bulunamaz ki yansıması töz olsun.
- ▶ Töz çağrışımlar demetidir. Görünümlerin toplamıdır.
- ▶ Tanrı fikri de bir araya gelmiş sıfatların birleşimleridir.
- ▶ Hume Tanrı kavramı için "yüceltilmiş düşünce" ifadesini kullanır.
- ▶ Mucize tabiat yasalarını ihlal eder. Hiçbir yasa bir dine temel teşkil edecek şekilde kanıtlanamaz. Din imana dayanır, akla dayanmaz.

IX. Hume ve Berkeley

- ▶ Hume, izlenim-olgu teorisini çağrışım yasasına dayandırır ve bunu üç aşamada oluşturur.
- ▶ Benzerlik
- ▶ Birliktelik
- ▶ Sebep- sonuç

IX. Hume ve Berkeley

- ▶ Hume ortadaki sorunları çözmek yerine yeni sorunlar ortaya koymuştur.
- ▶ Bilginin kaynağı yalnızca deneysel matematiğin mutlak kesinliği nereden geliyor?
- ▶ Hume eleştiriciliği Kant'a ulaştırmada aracılık etmiştir.
- ▶ Kant'ı dogmatik uykusundan uyandıran Hume'dur.
- ▶ Kant ise Batı düşüncesinde eleştiriciliği sistemleştirmiştir.

Nedensellik

- ▶ Aslında zorunlu bir nedensellik yoktur.
- ▶ “Yağmurun sebebi göğün gürlemesi” olarak algılar zihin
- ▶ Daima art arda gerçekleşmeleri zihnin bu durumu genellemesine neden olur.
- ▶ Oysa alem, bir şeyin bir şeyle, bir şeyin her şeyle, her şeyin her şeyle ilişkili olduğu bir alem. Neyin neyle ilişkili olduğunu bilmiyoruz.
- ▶ Zihin bu ilişkiyi çözemediği için, karışıklığa tahammül edemediğinden nedensellik içinde düşünür.
- ▶ Ama yeryüzünde nedensellik yoktur, olsa bile karmaşıktır. İki olayın şimdiye kadar art arda yaşanması bundan sonra da yaşanacağı bilgisini vermez.

Hume'un Ahlakı

- ▶ Hume'un ahlakı duygusal ahlaktır.
- ▶ Ahlakta devrimi Hume yapmıştır.
- ▶ Ahlakı oluşturan akıldan çok duygudur.
- ▶ İyi olan bir şey duygularla onaylanır. Makul olan kötü olabilir ve bu durum tiksintiyle karşılanır.
- ▶ Duygu aklın önüne geçer. İnsanı akıl değil, duyguları yönetir.
- ▶ Akılsal bozukluklardan önce duygusal bozukluklar vardır.
- ▶ Din; duygu, akıl ve inancın birleşimi ile yaşanır.
- ▶ Salt duygu, salt akıl yetmez.

IX. Hume ve Berkeley

- ▶ En büyük fikir hareketleri bile ona eşlik eden heyecanlar ve duygularla ilerler. Duygular olmadıkça düşünce yürümez.
- ▶ Düşüncenin bir kanadı da heyecandır, duygudur.
- ▶ Büyük fikir hareketleri aslında duygusal birlikteliklerdir.
- ▶ Nedensellik yeryüzünde değil, bizim zihnimizdedir.

Berkeley

- ▶ 17.-18. yy'da yaşamış, İrlanda doğumlu piskopos
- ▶ Locke'un açık bıraktığı kapıyı kapatır.
- ▶ Var olan her şeyin zihin dünyamızda olduğunu, gerçek olanın yalnız algılar olduğunu ve varlığın algılamak olduğunu söyler.
- ▶ Maddi dünyanın ruhun tasarımlarından başka bir şey olmadığını söyler.
- ▶ Dış dünyanın objektifliğinin garantisini de Tanrı'da bulur. Bütün her şey Tanrı'nın zihninde olup biten şeylerdir.
- ▶ Maddi töz yoktur, ancak ruhi töz vardır.

IX. Hume ve Berkeley

- ▶ Töz ise ona göre bir “kuruntu”dur.
- ▶ Doğa yasası da Tanrı’nın oluşturduğu bir tasarımlar düzenidir.
- ▶ Soyut kavramlar insan zihninde bile bulunmaz.

IX. Hume ve Berkeley

- ▶ Var olmak algılamaktır.
- ▶ Her şey iç duyumdur.
- ▶ Dış dünya olabilir de, olmayabilir de.
- ▶ Zihinde var olan şeyler algılama yapabiliyorsa vardır.
- ▶ Bütün her şey, Tanrı'nın zihninde olup biten şeylerdir.

IX. Hume ve Berkeley

- ▶ Berkeley, spritualizmin temsilcisidir.
- ▶ Maddi bir dış dünyayı kabul etmek yönlü bir düşünce hypostase'dır.
- ▶ Nesnelerin bilincimiz dışında bir gerçeklikleri yoktur.
- ▶ İncelediklerimiz hep kendi idelerimizdir.
- ▶ Varlık algılanmaktır. Algılanan şey var olan şeydir.
- ▶ Düzenli bir doğa tasarımını oluşturan Tanrı'dır.
- ▶ Hiçbir dine bağlanmadan, özgür düşünenlerin ahlak ve din görüşlerini eleştiriyor

IX. Hume ve Berkeley

- ▶ Duyumlar bütün tasarımların temelidir.
- ▶ Tümmelerin zihin dışında ve zihinde gerçekliği yoktur.
- ▶ Genel ve soyut niteliklerden söz edilemez.
- ▶ Algılama algılayanın olmasını gerektiriyor. Bu yüzden tasarımlara sahip varlık ruhtur.
- ▶ Ruhlardaki tasarımları düzenli olarak meydana getiren Tanrı'dır.
- ▶ Dış dünyanın objektifliğinin garantisi Tanrı'dır.

IX. Hume ve Berkeley

- ▶ Doğru tasarımlar: Tanrı'nın tasarımlarına uygun olanlar.
- ▶ Yanılmalar sonlu ruhlardaki tasarımlardan doğar.
- ▶ Cisimler tasarım bağlamı olduğundan, onlar arasında nedensellik ilgisi olamaz.
- ▶ Cisimlerdeki değişikliğin sebebi Tanrı tasarımlarıdır.
- ▶ Berkeley'in görüşünde mucizeye yer verilir.

Kaynakça

- ▶ Prof. Dr. Celal Türer ders notları
- ▶ Macit Gökberk, *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.
- ▶ G. Skirbekk- N. Gilje, *Felsefe Tarihi*, çev: Emrullah Akbaş- Şule Mutlu, Üniversite Kitabevi yay., İstanbul, 2004.

Önerilen Kaynaklar

- ▶ W. Wisshel, *Felsefenin Arka Merdiveni*, İz yay., 1993.
- ▶ Ahmet Cevizci, *Felsefe Tarihi*, Say yay., 2010.
- ▶ A. Weber, *Felsefe Tarihi*, Sosyal yay., 2000.